

ÖZET

Evlât edinme, evlat edinen ile evlat edinilen arasında yapay yoldan soybağını kuran bir hukuki kurumdur. Farklı hukuk sistemlerinde farklı kapsamda kabul edilen ve hatta bazı hukuklarda hiç kabul edilmeyen bu kurum, bizim hukukumuzda sınırlı evlat edinme olarak kabul edilmiştir. Evlat edinme ile evlat edinilenin biyolojik ailesi ile olan soybağı ortadan kalkmaz, onlara mirasçı olmaya devam eder. Evlat edinen ile arasında kurulan soybağının da sınırlı bir etkisi olur. Mirasçılık, evlenme yasağı gibi konular evlat edinenin hısımları ile evlatlık arasında akrabalık ilişkisi kurulmadığı için uygulanmaz.

MÖHUK m. 18'e göre; evlat edinme ehliyeti ve şartları, taraflardan her birinin evlat edinme anındaki milli hukukuna tabidir. Evlat edinmeye ve edinilmeye diğer eşin rızası konusunda eşlerin milli hukukları birlikte uygulanır. Evlat edinmenin hükümleri evlat edinenin milli hukukuna, eşlerin birlikte evlat edinmesi halinde ise evlenmenin genel hükümlerini düzenleyen hukuka tabidir. Evlat edinilenin küçük veya ergin olmasına göre Türk Medeni Kanunu'nda (TMK) farklı bir sistem benimsenmiştir. Ancak uygulanacak hukukun tespitine ilişkin kanunlar ihtilafı kuralında böyle bir ayrıma gidilmemiştir.

Türk hukukunda küçüklerin evlat edinilmesi için aranan ilk şart ehliyet ve rızaya ilişkindir. Çocuk tam ehliyetli veya sınırlı ehliyetli ise evlat edinme işlemine rıza göstermesi gerekir. TMK m. 308(3)'e göre çocuk eğer vesayet altındaysa ayırt etme gücüne sahip olup olmadığına bakılmaksızın vesayet dairesinin izni olmaksızın evlat edinilemez. Aranan ikinci şart evlat edinmenin küçüğün yararına olmasıdır. Bununla bağlantılı olarak, yani küçüğün evlat edinilmesinin onun menfaatine olup olmayacağına denetlenmesi amacı ile TMK'da ayrıca evlat edinilecek çocuğa evlat edinecek kişi tarafından bir yıl süre ile bakılmış ve eğitilmiş olması şartı aranmaktadır. Evlatlık açısından aranan son şart ise, çocuğun biyolojik anne babasının evlat edinmeye rızasının olmasıdır. Bunlar dışında birtakım şartlar da evlat edinen bakımından aranır. Bunlar; evlat edinmek isteyen kişinin/kişilerin ayırt etme gücüne sahip olması, 30 yaşını doldurmuş olması, evlat edinecek kişinin evlat edinilecek küçükten en az 18 yaş büyük olmasıdır.

Bunun karşısında yetişkinlerin evlat edinilmesi için küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin şartlardan daha ağır şartlar aranmaktadır. TMK m. 313'de bu şartlar düzenlenmiştir. Bu maddede düzenlenmeyen konulara ise kıyasen küçüklerin evlat edinilmesine ilişkin kabul edilen düzenlemeler uygulanacaktır.

Evlat edinmenin yabancılık unsuru içermesi halinde doğrudan Türk maddi hukukunda yer alan bu kurallar uygulanamaz. Evlat edinme ehliyeti ve şartlarına uygulanacak hukuk, MÖHUK m. 18(1) çerçevesince tespit edilecektir. MÖHUK m. 18(1) çerçevesinde tarafların milli hukuklarının birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı uygulanacağı konusu tartışmalıdır. Mahkeme içtihatlarında da yeknesak bir uygulama bulunmamaktadır. Katıldığım görüşe göre, tarafların her birinin milli hukukunun ayrı ayrı uygulanması gerekir. Zira aynı maddenin 2. fıkrasında evlat edinmeye ve edinilmeye diğer eşin rızasına, eşlerin milli hukukunun birlikte uygulanacağı ifade edilmişken, 1. fıkra da birlikte kelimesi kullanılmamıştır. Evlat edinilen küçüğün korunması için her iki hukukun birlikte uygulanması değil, gerekirse kamu düzeni müdahalesi yapılması teknik olarak daha doğru bir çözüm olur.

Üvey çocuğun evlat edinilmesi farklı ülkelerde farklı şekilde düzenlenmiştir. Türk maddi hukukunda üvey çocuğun evlat edinilmesi için aranan şartlar karşılaştırmalı hukukta aranan şartlara nazaran daha az katıdır. Eşlerin en az iki yıldır evli olması veya evlat edinmek isteyen eşin en az 30 yaşında olması gerekir. Üvey çocuğun evlat edinilmesine ilişkin davalarda Yargıtay hem evlat edinen eşin hem de evlat edinilecek çocuğun hukukunun birlikte uygulanması gerektiği yönünde karar vermektedir.

Evli olmayan çiftlerin birlikte evlat edinmesi Türk hukukunda kabul edilmemektedir. Türkiye'nin bu tür evlat edinmeleri kamu düzeninin ihlali olarak gören kısıtlayıcı tutumu, uluslararası gelişmelerle ve çocuğun yüksek yararına ve aile ortamına öncelik veren 1993 Lahey Sözleşmesi'nin amaçlarıyla çelişmektedir. Bu nedenle, Türkiye'deki uygulamada, eşcinsel çiftler için yalnızca tek başına evlat edinme bir seçenek olarak kalmaktadır.

Evlat edinmenin şekline ilişkin MÖHUK m.18'de özel bir kanunlar ihtilafı kuralına yer verilmemiştir. Bu sebeple hukuki işlemlerin şekline ilişkin genel kural MÖHUK m.7'nin uygulanması gerekmektedir. Maddeye göre, evlat edinmenin, işlemin yapıldığı yer veya işlemin esasına uygulanan hukuka göre geçerli olması gerekir. Hukuki işlemleri mümkün ölçüde ayakta tutmak için getirilen bu alternatif bağlama kuralının evlat edinmenin şekline uygulanması, bir ülke hukuku bakımından geçerli iken bir başka ülke hukukuna göre geçersiz evlat edinmelerin doğmasına yol açabilecektir. Bu yüzden evlenmenin şeklinde olduğu gibi maddede evlat edinmenin şekline ilişkin de özel bir düzenlemeye yer verilip, evlat edinmenin şeklinin işlemin yapıldığı yer hukukuna tabi kılınması bu sorunu önleyebilir.